

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2022. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.24>

УДК 336.71

Я. А. Дроботя,

к. е. н., доцент, Полтавський державний аграрний університет, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6716-4654>

С. П. Зоря,

к. е. н., доцент, Полтавський державний аграрний університет, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7918-1371>

А. С. Чернуш,

здобувач ступеня вищої освіти магістр, Полтавський державний аграрний університет, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2870-7126>

ВПЛИВ МОНЕТАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НБУ НА КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Ya. Drobotia,

*PhD in Economics, Associate Professor, Poltava State Agrarian University,
Ukraine*

S. Zoria,

*PhD in Economics, Associate Professor, Poltava State Agrarian University,
Ukraine*

A. Chernush,

Master's student, Poltava State Agrarian University, Ukraine

INFLUENCE OF NBU MONETARY INSTRUMENTS ON CREDIT OPERATIONS OF COMMERCIAL BANKS

Встановлено, що ефективність кредитних операцій комерційного банку залежить від політичної та економічної ситуації в державі, заходів монетарної політики Національного банку України, управлінських заходів конкретного комерційного банку та потреб в кредитних ресурсах суб'єктів економіки. Досліджено вплив інструментів монетарної політики Національного банку України на кредитні операції комерційних банків. Зокрема, проаналізовано як вплинула монетарна політика Національного банку України на середньозважену відсоткову ставку по новим кредитам резидентів. Досліджено динамічні тенденції відносно зміни обсягу кредитних операцій комерційних банків України за суб'єктами економіки та за банківськими установами в руслі монетарної політики Національного банку України. Проаналізовано вплив монетарної політики Національного банку України на динаміку частки непрацюючих кредитів в розрізі суб'єктів економіки та в розрізі комерційних банків.

Building a modern credit product is a key to the success of the bank's credit operations, however, this key to success depends on and depends on the action of systematic factors that are shaped by the NBU's monetary policy and the economy of country. Therefore, the key to the success of the bank's credit operations is timely response and maneuvering between the measures of the NBU's monetary policy, the economy and the credit resources needs of the subjects of this economy.

The issue of credit operations of commercial banks is the subject of many scientific studies, but it is worth noting that the question of assessing the impact of the NBU's monetary policy instruments on credit operations of commercial banks, in our opinion, in the realities of a changing economic environment, requires further research, which determines the expediency of the publication .

The purpose of the article is to study the influence of monetary instruments of the National Bank of Ukraine on the price and volume of credit operations of commercial banks.

The article examines the influence of NBU monetary policy instruments on

credit operations of commercial banks. In particular, it was analyzed how the NBU's monetary policy influenced the weighted average interest rate on residents' loans. The dynamic trends of changes in the volume of credit operations of commercial banks of Ukraine by subjects of the economy and by banking institutions in the field of monetary policy of the NBU were studied. The impact of the NBU's monetary policy on the dynamics of the share of non-performing loans in terms of economic entities and banks was studied.

The analysis of the monetary instruments of the NBU and the dynamics of interest rates and volumes of credit operations of commercial banks showed the direct impact of the monetary measures of the NBU on the credit operations of commercial banks. It is worth saying that the NBU pursued a policy of reducing the cost of loans and increasing credit operations of commercial banks, reducing the share of non-performing loans of commercial banks. This policy was clearly reflected in the weighted average interest rate on loans granted to residents, the dynamics of the volume of credit resources of commercial banks by the subjects of the provision of credit resources and by the banking institutions that provided them, and the dynamics of the share of non-performing loans by the subjects of the provision of credit resources and by banking institutions, that they were provided.

Ключові слова: *Національний банк України, комерційний банк, кредит, кредитні операції, управління кредитними операціями.*

Key words: *National Bank of Ukraine, commercial bank, credit, credit operations, management of credit operations.*

Постановка проблеми. Кредит – можливості та вигоди як для економічних суб'єктів, так і для банків. Для економічних суб'єктів кредит – можливість розширення бізнесу, задоволення потреб, для банків кредитні операції – активні операції, котрі формують значну частину прибутку. Конкуренція серед банківських установ вимагає формування сучасних кредитних продуктів, які повинні відповідати вимогам мобільності,

ефективності та враховувати індивідуальні потреби клієнтів. Саме побудова сучасного кредитного продукту – запорука успішності кредитних операцій банку, однак дана запорука успішності перебуває і залежить від дії систематичних чинників, які формує монетарна політика НБУ та економіка країни. А тому запорука успішності кредитних операцій банку – це вчасне реагування та маневрування з поміж заходів монетарної політики НБУ, економіки та потреб в кредитних ресурсах суб'єктів даної економіки.

Кредитні операції на сьогодні обслуговують значну частину взаємовідносин в моделі круговороту доходів і продуктів формуючи на даному шляху взаємовідносини між державою, НБУ, фінансовим ринком, комерційними банками, виробництвом, бізнесом, освітою, наукою, здоров'ям, населенням.

А тому, з нашого погляду, питання кредитних операцій є надзвичайно важливим та актуальним не лише для комерційних банків, а й для економіки вцілому, для монетарної політики держави, фізичних та юридичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стосовно кредитних операцій банку є об'єктом численних наукових досліджень. Так, дане питання досліджували в межах своїх праць такі науковці як О. В. Гасій, В. І. Клименко [1], В. В. Коваленко [3], В. М. Кремень, О. І. Кремень, Л. П. Гуляєва [4], Ю. О. Моїсєєв, Ю. П. Уралова [5], С. В. Мороз, В. О. Мейш [6], І. І. Пасінович, В. О. Дмитрук [8], О. О. Стороженко, Т. Д. Грінченко, О. П. Шейко [9]. Варто відзначити і те, що питання кредитних операцій є об'єктом законодавчого регулювання [2, 10-12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання стосовно кредитних операцій комерційних банків є об'єктом багатьох наукових досліджень, однак питання оцінки впливу інструментів монетарної політики НБУ на кредитні операції комерційних банків, з нашого погляду, в реаліях мінливого економічного та політичного середовища потребує подальших досліджень, що й обумовлює доцільність публікації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу монетарних інструментів Національного банку України на ціну та обсяги кредитних операцій комерційних банків.

Виклад основного матеріалу. Управління кредитними операціями банку перебуває під постійним моніторингом кожного сучасного комерційного банку, однак, дане управління – це лише частинка управлінського механізму, оскільки управління кредитними операціями комерційних банків залежить від дій НБУ, який використовуючи монетарні інструменти здійснює вплив на кредитні операції комерційних банків. Кінцева мета цього впливу – регулювання монетарної політики, але впливаючи на грошово-кредитний мультиплікатор, в основі якого лежить звуження або ж розширення кредитних операцій банківської системи, НБУ опосередковано впливає на процес управління кредитними операціями в межах комерційних банків. Отже, процес управління кредитними операціями комерційного банку – процес управління, що постійно перебуває в значній залежності від систематичних чинників впливу – монетарної політики НБУ. Саме тому управління кредитними операціями комерційного банку являє собою систему управління, що використовує внутрішні інструменти пристосовуючись до впливу НБУ та реалій економіки.

Варто також підкреслити, що відбувається постійний взаємозв'язок між ефективністю монетарної політики, ефективністю кредитних операцій комерційного банку, ефективністю бізнесу та задоволенням потреб споживачів.

В межах табл. 1 нами узагальнено як саме впливають інструменти НБУ на кредитні операції комерційних банків в розрізі кожного з цих інструментів впливу за період 2019-2021 рр.

Проаналізуємо як змінилась середньозважена ставка за новими кредитами резидентам внаслідок монетарної політики НБУ за 2019-2021 рр. (рис. 1).

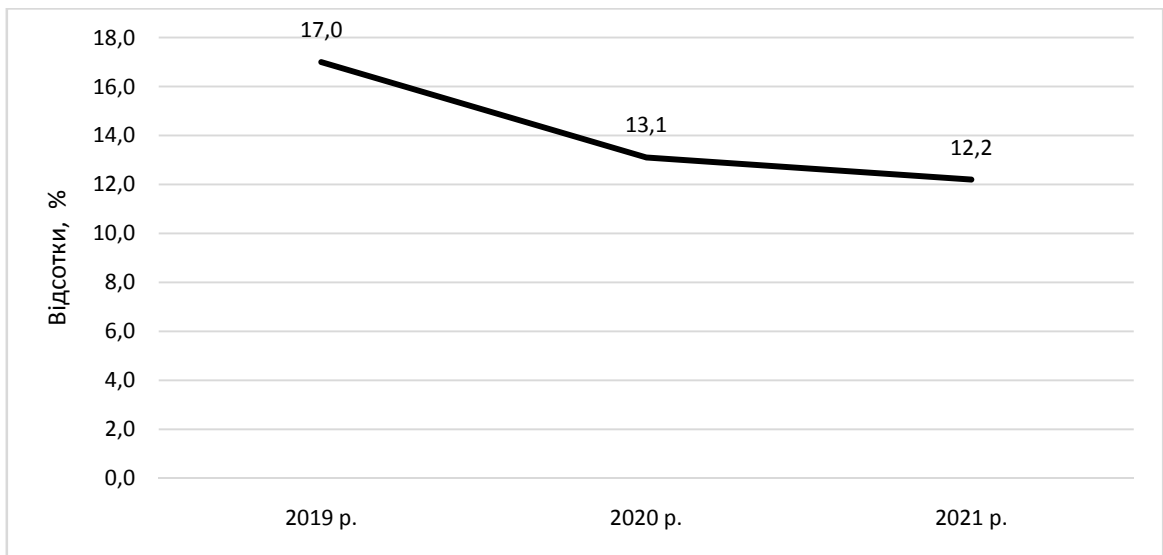
Таблиця 1.

**Вплив монетарних інструментів НБУ на кредитні операції
комерційних банків у 2019-2021 рр.**

Інструмент, який використовує НБУ	Зміни за 2019-2021 рр.	Вплив на кредитні операції банків
Норма обов'язкового резервування	1) 2019 р. - 9.03.2020 р.: а) на вимогу і за поточними коштами – 6,5%; б) за строковими коштами – 3%; 2) 10.03.2020 р.- січень 2022 р.: а) для гривневих коштів - 0,0 %; б) для валюти - 10,0 %;	1) провокують банки до збільшення довгострокових кредитів та скорочення короткострокових незалежно від валюти; 2) провокують банки до формування кредитів в національній валюті, не акцентуючи на термінах
Облікова ставка	За період дослідження скоротилась з 18,0 % до 8,5 %	НБУ проводить політику здешевлення кредитів для банків та розширення їх кредитних можливостей
Відсоткова ставка на кредити «овернайт»	За період дослідження скоротилась з 20,0 % до 10,0 %	Вказує на політику НБУ відносно розширення кредитних можливостей банку
Відсоткова ставка за тендерним кредитуванням на термін до 90 днів	За період дослідження скоротилась з 18,0 % до 10,0 %	Вказує на стимулювання банків з боку НБУ до здійснення короткострокового кредитування
Відсоткова ставка із короткострокової мобілізації НБУ на базі діючої лінії здійснення тендерів із формування депозитних сертифікатів овернайт	За період дослідження має тенденційне зниження із 16,0 % до 8,0 %	Провокує банки скорочувати власні вкладення в дані сертифікати і нарощувати кредитні ресурси
Відсоткова ставка за депозитними сертифікатами НБУ на строк	За період дослідження скоротилась з 18,0 % до 9,0 %	Провокує банки скорочувати власні вкладення в дані сертифікати і нарощувати кредитні ресурси

Джерело: узагальнено на основі [2, 7, 10-12]

Аналіз даних рис. 1 вказує на те, що внаслідок застосування монетарних інструментів НБУ середньозважена ставка відсотка за новими кредитами резидентам скоротилась за період 2019-2021 рр. з 17,0 % до 12,2 %.

Рис. 1. Динаміка середньозваженої відсоткової ставки за новими кредитами резидентам за 2019-2021 рр.

Джерело: сформовано на основі [7]

Надалі проведемо дослідження впливу інструментів НБУ на обсяги кредитних операцій в межах банківської системи України в цілому за період 2019-2021 рр. (табл. 2).

Згідно даних табл. 2 видно, що кредити надані корпоративному сектору за період дослідження знизились на 11601 млн грн, кредити надані фізичним особам, навпаки збільшились за період 2019-2021 рр. на 42039 млн грн, обсяги міжбанківських кредитів в межах періоду дослідження скоротились на 787 млн грн.

Кредити надані органам державної влади за період 2019-2021 рр. зросли на 22320 млн грн. Загалом варто відзначити зростання на 51972 млн грн. кредитів в межах банківської системи. Вважаємо, що зростання обсягів кредитів відбулося не за всіма суб'єктами внаслідок тієї політичної та економічної ситуації, що склалася в країні.

Так, зокрема скорочення кредитів в межах корпоративного сектору вказує на те, що хоча ставки відсотка за кредитами і скоротились, однак в реаліях тієї політичної та економічної ситуації, що склалася в країні корпоративний сектор не прагне до розширення діяльності.

Таблиця 2.

Аналіз обсягів кредитних операцій

банків за суб'єктами надання кредитних ресурсів за 2019-2021 рр.

Кредитні операції банків, млн грн	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-) 2021 р. від 2019 р.
Кредити корпоративному сектору	847259	795405	835658	-11601
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	214252	208383	256291	42039
Міжбанківські кредити (за виключенням коррахунків)	31368	34057	30581	-787
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	4717	11734	27037	22320
Всі кредити	1097595	1049579	1149567	51972

Джерело: сформовано на основі [7]

Проаналізуємо як вплинула політика НБУ на частку непрацюючих кредитів в розрізі суб'єктів (табл. 3).

Таблиця 3.

Аналіз частки непрацюючих кредитів за суб'єктами надання кредитних ресурсів за 2019-2021 рр.

Частка непрацюючих кредитів в кредитних операціях банків, %	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-) 2021 р. від 2019 р.
Частка непрацюючих кредитів наданих корпоративному сектору	53,8	46,7	36,1	-17,7
Частка непрацюючих кредитів наданих фізичним особам	34,1	27,9	16,9	-17,2
Частка непрацюючих кредитів на міжбанківському ринку	3,0	2,8	0,8	-2,2
Частка непрацюючих кредитів наданих органам державної влади	14,5	0,0	0,0	-14,5

Джерело: сформовано на основі [7]

Аналіз даних табл. 3 показав, що частка непрацюючих кредитів наданих корпоративному сектору скоротилась на 17,7 в.п, частка непрацюючих кредитів фізичним особам скоротилась на 17,2 в.п. Частка непрацюючих кредитів міжбанківського ринку скоротилась на 2,2 в.п., частка

непрацюючих кредитів органам державної влади скоротилась на 14,5 в.п. Отже, монетарні заходи НБУ у 2019-2021 рр. позитивно вплинули на скорочення частки непрацюючих кредитів в межах суб'єктів надання кредитних ресурсів.

Проаналізуємо вплив інструментів НБУ на кредитні операції банківської системи в розрізі банків (табл. 4).

Згідно даних табл. 4 внаслідок монетарної політики НБУ відбулося скорочення обсягів кредитів банків з державною власністю (на 85453 млн грн) та зростання кредитів іноземних банківських груп (на 70331 млн грн) і банків з приватним капіталом (зросли на 67094 млн грн).

Таблиця 4.
Аналіз обсягів кредитних операцій в розрізі банків
за 2019-2021 рр.

Кредитні операції банків, млн грн	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-) 2021 р. від 2019 р.
Кредити всіх комерційних банків	1097595	1049579	1149567	51972
у т.ч. банки:				
- з державною часткою, з них	624856	540326	539403	-85453
АТ КБ «ПриватБанк»	305163	24 013	249621	-55542
- іноземних банківських груп	330599	344206	400930	70331
- з приватним капіталом	142140	164673	209234	67094
- неплатоспроможні	0	374	0	0

Джерело: сформовано на основі [7]

Проаналізуємо вплив інструментів НБУ на частку непрацюючих кредитів в розрізі банків (табл.5).

За даними табл. 5, обсяги непрацюючих кредитів в цілому по банківській системі скоротились на 18,4 %, що є позитивним аспектом для розвитку активних операцій банківської системи загалом. Банки з державною формою власності скоротили власні частки непрацюючих кредитів на 16,4 %, банки іноземних банківських груп - на 14,7 %, банки з

приватним капіталом скоротили свої частки непрацюючих кредитів за період 2019-2021 рр. на 9,2 %.

Таблиця 5.

**Аналіз частки непрацюючих кредитів в розрізі банків
за 2019-2021 рр.**

Частка непрацюючих кредитів, %	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-) 2021 р. від 2019 р.
Сукупна частка непрацюючих кредитів банківських установ	48,4	41,0	30,0	-18,4
Частка непрацюючих кредитів в межах банків з державною часткою	63,5	57,4	47,1	-16,4
Частка непрацюючих кредитів АТ КБ «ПриватБанк»	78,4	74,0	69,9	-8,5
Частка непрацюючих кредитів банків іноземних банківських груп	32,5	27,9	17,8	-14,7
Частка непрацюючих кредитів банків з приватним капіталом	18,6	14,6	9,4	-9,2
Частка непрацюючих кредитів неплатоспроможних банків	0,0	74,8	0,0	0,0

Джерело: сформовано на основі [7]

Висновки. Аналіз монетарних інструментів НБУ та динаміки відсоткових ставок і обсягів кредитних операцій комерційних банків показав безпосередній вплив монетарних заходів НБУ на кредитні операції комерційних банків. Варто сказати, що НБУ проводив політику здешевлення кредитів та нарощування кредитних операцій комерційних банків, скорочення частки непрацюючих кредитів комерційних банків. Дану політику наглядно відобразила середньозважена відсоткова ставка за кредитами наданими резидентам, динаміка обсягів кредитних ресурсів комерційних банків за суб'єктами надання кредитних ресурсів та за банківськими установами, що їх надавали та динаміка частки непрацюючих кредитів в розрізі суб'єктів надання кредитних ресурсів та за банківськими установами, що їх надавали.

Література

1. Гасій О. В., Клименко В. І. Стан та перспективні вектори розвитку банківської кредитної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7617> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.1.61 (дата звернення: 12.10.2022).
2. Зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова правління НБУ № 102 від 01.08.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102500-19#Text> (дата звернення: 12.10.2022).
3. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: монографія / За ред. В.В. Коваленко. Одеса: Атлант, 2015. 217 с.
4. Кремень В. М., Кремень О. І., Гуляєва Л. П. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України. *Проблеми економіки*. 2020. № 3 (45). С. 176-183. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-176_183.pdf (дата звернення: 12.10.2022).
5. Моїсєєв Ю.О., Уралова Ю.П. Деякі питання дотримання і реалізації принципів банківського кредитування суб'єктів господарювання як умова для відновлення кредитування в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 172-176. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/41.pdf (дата звернення: 12.10.2022).
6. Мороз С. В., Мейш В. О. Основні аспекти кредитування на сучасному етапі. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 5. С. 116-125. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/24-20.pdf> (дата звернення: 12.10.2022).
7. Офіційний сайт Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2022).
8. Пасінович І. І., Дмитрук В. О. Кредитування реального сектору економіки регіону: стан, проблеми, перспективи. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. 3. С. 42–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepsru_2019_3_9 (дата звернення: 12.10.2022).
9. Стороженко О. О., Грінченко Т. Д., Шейко О. П. Кредитні операції банків на сучасному етапі економіки. *Причорноморські економічні студії*.

2020. Випуск 52-2. С. 128-133. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/52_2_2020/21.pdf (дата звернення: 12.10.2022).

10. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова правління НБУ № 64 від 11.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (дата звернення: 12.10.2022).

11. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 12.10.2022).

12. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 12.10.2022).

References

1. Hasij, O. V. and Klymenko, V. I. (2020), “The state and prospective vectors of the development of banking credit activity in Ukraine”, *Efektivna ekonomika*, vol. 1, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7617> (Accessed 12 October 2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.1.61

2. National Bank of Ukraine (2019), Resolution “Changes to the Instruction on the Procedure for Regulating the Activities of Banks in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102500-19#Text> (Accessed 17 January 2022).

3. Kovalenko, V. V. (2015), *Kredytna diial'nist' bankiv Ukrainy: problemy ta perspektyvy rozvytku* [Credit activity of Ukrainian banks: problems and development prospects], Atlant, Odesa, Ukraine.

4. Kremen, V. M., Kremen, O. I. and Huliaieva, L. P. (2020), “The role of bank lending in the development of the economy of Ukraine”, *Problemy ekonomiky*, vol. 3 (45), pp. 176-183, available at: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-176_183.pdf (Accessed 12 October 2022).

5. Moisieiev, Yu.O. and Uralova, Yu.P. (2019), “Some issues of compliance and implementation of the principles of bank lending to economic entities as a condition for the restoration of lending in Ukraine”, *Yurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal*, vol. 6, pp. 172-176, available at: http://www.lsej.org.ua/6_2019/41.pdf (Accessed 12 October 2022).

6. Moroz, S. V. and Mejsh, V. O. (2020), “The main aspects of lending at the current stage”, *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 5, pp.116-125, available at: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/24-20.pdf> (Accessed 12 October 2022).

7. National Bank of Ukraine (2022), available at: <https://bank.gov.ua> (accessed 12 October 2022).

8. Pasinovykh, I. I. and Dmytruk, V. O. (2019), “Lending to the real sector of the region's economy: state, problems, prospects”, *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 3, pp. 42–49, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2019_3_9 (Accessed 12 October 2022).

9. Storozhenko, O. O., Hrinchenko, T. D., Shejko, O. P. and Sheyko, O. P. (2020), “Credit operations of banks at the modern stage of the economy”, *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 52-2, pp. 128-133, available at: http://bses.in.ua/journals/2020/52_2_2020/21.pdf (Accessed 12 October 2022).

10. National Bank of Ukraine (2018), Resolution “Regulations on the organization of the risk management system in Ukrainian banks and banking groups”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text> (Accessed 12 October 2022).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine “About banks and banking activity”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. (Accessed 12 October 2022).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine “About the National Bank of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (Accessed 12 October 2022).

Стаття надійшла до редакції 17.10.2022 р.